

■ Εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου

Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου*

«Τὴν Σὴν Προστασίαν κεκτήμεθα»

Ἡ Ἑορτὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ποὺ ἐορτάζει στὶς 15 Αὐγούστου ὁ χριστιανικὸς κόσμος, εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἀπὸ τὶς Ἑορτὲς ποὺ καθιέρωσε ἡ Ἐκκλησία πρὸς τιμὴν τῆς Μητρὸς τοῦ Κυρίου, τὶς θεομητορικὲς Ἑορτὲς.

Ἰσως εἶναι καὶ ἡ παλαιότερα ἀπὸ ὅλες. Τὶς πρῶτες μαρτυρίες ἔχουμε γι' αὐτὴν κατὰ τὸν Ε΄ αἰῶνα, γύρω στὴν ἐποχὴ ποὺ συνεκλήθη ἡ Γ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῆς Ἐφέσου (451 μ.Χ.), ποὺ καθώρισε τὸ θεομητορικὸ δόγμα καὶ ἔγινε αἰτία νὰ ἀναπτυχθῇ ἡ τιμὴ στὸ πρόσωπο τῆς Θεοτόκου.

Γιὰ πρώτη φορὰ φαίνεται ὅτι συνεστήθη στὰ Ἱεροσόλυμα τὴν 13ῃ Αὐγούστου καὶ λίγο ἀργότερα μετετέθη στὶς 15 τοῦ ἰδίου μηνός. Εἶχε δὲ γενικώτερο θεομητορικὸ χαρακτήρα, χωρὶς εἰδικὴ ἀναφορὰ στὸ γεγονός τῆς Κοιμήσεως. Ὡνομάζετο «ἡμέρα τῆς Θεοτόκου Μαρίας». Κέντρο τοῦ πανηγυρισμοῦ ἀναφέρεται στὴν ἀρχὴ ἓνα «Κάθισμα», Ναὸς ἐπ' ὀνόματι Της, ποὺ εὕρισκετο ἔξω ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα στὸ τρίτο μίλιο τῆς ὁδοῦ ποὺ ὁδηγοῦσε στὴν Βηθλέεμ.

Ἡ σύνδεση τῆς Ἑορτῆς αὐτῆς πρὸς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου ἔγινε στὸν περίφημο Ναὸ τῆς Παναγίας ποὺ βρισκό-

ταν στην Γεθσημανή, τὸ «εὐκτήριο τοῦ Μαυρικίου», ὅπου ὑπῆρχε καὶ ὁ Τάφος Της. **Αὐτὸς** ὁ ναὸς πολὺ σύντομα πῆρε τὸν χαρακτήρα τοῦ μεγαλύτερου θεομητορικοῦ Προσκυνήματος καὶ ἡ ἀκτινοβολία του ἐγίνε αἰτία ἡ πανήγυρίς του κατὰ τὴν 15ῃ Αὐγούστου γρήγορα νὰ διαδοθῇ σ' ὁλόκληρο τὸν χριστιανικὸ κόσμο σὲ ἀνατολὴ καὶ δύση, σὰν Ἑορτὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

Αργότερα ἐξήρθη ἡ Ἑορτὴ μὲ τὴν προπαρασκευαστικὴ νηστεία καὶ τὴν παράτασι τοῦ ἑορτασμοῦ μέχρι τῆς 23ης ἢ καὶ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Αὐγούστου καὶ ἐγίνε ὄχι μόνο ἡ μεγαλύτερα θεομητορικὴ Ἑορτὴ, ἀλλὰ καὶ μία ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες Ἑορτὲς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἔτους. **Αὐτὸ** βέβαια ἦταν φυσικὸ νὰ γίνῃ, γιατί ἡ Θεοτόκος εἶναι τὸ προσφιλέστερο καὶ ιερώτερο πρόσωπο μετὰ τὸν Κύριο καὶ γι' αὐτὸ συνεκέντρωσε τὴν τιμὴ καὶ τὴν εὐλάβεια ὅλων τῶν χριστιανικῶν γενεῶν.

Αναρίθμητοι Ναοὶ καὶ Μονὲς ἔχουν κτισθεῖ πρὸς τιμὴν τῆς Κοιμήσεώς Της, θαυμάσιες τοιχογραφίες παριστάνουν σὲ κάθε Ναὸ πίσω ἀπὸ τὴν κεντρικὴ εἴσοδο σὲ ἐκπληκτικὲς συνθέσεις τὴν ἱερά Της Κηδεῖα, ὕμνοι ἐκλεκτοὶ ἔχουν διακοσμήσει τὴν Ἀκολουθία Της καὶ λόγοι λαμπροὶ καὶ ἐγκώμια ἐξεφωνήθησαν ἀπὸ τοὺς Πατέρες καὶ νεωτέρους ἐκκλησιαστικoὺς ἄνδρες κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς μνήμης Της. **Ὅ**λες οἱ ἀνθρώπινες γενεὲς συναγωνίσθησαν στὴν προσφορὰ ὅ,τι ἐκλεκτοτέρου εἶχαν νὰ παρουσιάσουν, γιὰ νὰ μακαρίσουν ἔργῳ καὶ λόγῳ τὴν Παρθένο Μαρία.

Τὸ ἑορτολογικὸ περιεχόμενον τῆς Ἑορτῆς

Γιὰ τὴν κατανόησιν τοῦ ἑορτολογικοῦ περιεχομένου τῆς Ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων θεομητορικῶν Ἑορτῶν, τῆς Συλλήψεως, τῆς Γεννήσεως καὶ τῶν Εἰσοδίων, πρέπει νὰ κάμωμε μία μικρὰ ἀναδρομὴ στὶς πηγές, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀντλήθηκαν τὰ θεομητορικὰ αὐτὰ θέματα. **Δ**ιαφορετικὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐρμηνεύσῃ κανεὶς ὅ,τι συνδέεται μὲ τὸν ἑορτασμὸ αὐτόν, τὰ συναξάρια, τὴν ὕμνογραφία καὶ τὴν εἰκονογραφία τους.

Οἱ αὐθεντικὲς ἱστορικὲς πηγές, τὰ Εὐαγγέλια καὶ τὰ ἄλλα βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης, δὲν μᾶς διέσωσαν πληροφορίες γιὰ τὸν πρὸ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ γιὰ τὸν μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου βίον τῆς Θεοτόκου. **Π**ρόθεσις τῶν ἱερῶν συγγραφέων ἦταν νὰ ἀφηγηθοῦν τὸν βίον καὶ τὸ σωτηριῶδες ἔργο τοῦ Χριστοῦ καὶ ὅ,τι ἄμεσα συνεδέετο μὲ Αὐτόν καὶ ὄχι νὰ ἱκανοποιήσουν τὴν εὐλαβῆ περιέργειαν ἢ τὰ ἱστορικὰ ἐνδιαφέροντα τῶν ἀναγνωστῶν τους.

Ἡ παράδοσις ὅμως τῆς Ἐκκλησίας διέσωσε ἀπὸ στόματος εἰς στόμα διάφορες πληροφορίες πού ἀφοροῦσαν στὸν βίον τῆς Θεοτόκου πρὸ τῆς συλλήψεως τοῦ Κυρίου καὶ μετὰ τὴν Ἀνάστασί Του. **Α**ργότερα διάφο-

ροι εὐλαβεῖς, κατὰ τὸ πλεῖστον, συγγραφεῖς περιέλαβαν τὶς πληροφορίες αὐτὲς καὶ τὶς ἀνέπτυξαν μὲ τὴν φαντασία τους καὶ γιὰ νὰ ἔχουν περισσότερο κύρος ἔθεσαν στοὺς τίτλους τῶν ἔργων τους μεγάλα ἀποστολικά ὀνόματα.

Ἡ Ἐκκλησία ἀπέρριψε καὶ κατεδίκασε τὰ βιβλία αὐτὰ καὶ τὰ ὀνόμασε «*Ἀπόκρυφα*» καὶ «*Ψευδεπίγραφα*». **Σ**ὲ μεταγενεστέρα ἐποχὴ πολλὰς ἀπὸ τὶς διηγήσεις αὐτὲς, τουλάχιστον στὶς βασικὲς τοὺς γραμμές, ἔδωσαν θέματα στὴν διαμόρφωσι ἐορτῶν, στὴν σύνταξι συναξαρίων, στὴν ποίηση ὕμνων καὶ στὴν εἰκονογραφία. **Ἐ**ξ ἄλλου, καθὼς προείπαμε, ὁ πυρὴν τῶν διηγήσεων αὐτῶν εἶχε ὡς βάσι τοῦ παμπάλαιες ἱστορικὲς παραδόσεις γύρω ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς Θεοτόκου.

Ἀφήγησις τοῦ γεγονότος τῆς Κοιμήσεως

Εἰδικὰ τὸ γεγονὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἀφηγεῖται, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ μία ἀπόκρυφος διήγησις, ποὺ φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἁγαπημένου Μαθητοῦ τοῦ Κυρίου, τοῦ Ἰωάννου. **Μ**ία περίληψις τοῦ ἐκτενοῦς αὐτοῦ κειμένου θὰ παρουσιάσωμε ἐδῶ. **Σ**ὲ κάθε τοῦ σημείου, ὁ ἀναγνώστης τοῦ θυμᾶται ἀντίστοιχες φράσεις ἀπὸ τοὺς ὕμνους καὶ τὸ συναξάριο τῆς Ἑορτῆς καὶ λεπτομέρειες ἀπὸ τὴν Εἰκόνα τῆς Κοιμήσεως ποὺ ἐφιλοτέχνησαν βυζαντινοὶ ζωγράφοι.

Ἡ Παναγία μετὰ τὴν Ἀνάληψι τοῦ Χριστοῦ καθημερινῶς πηγαίνει στὸ ζωοδόχο Μνῆμα καὶ προσεύχεται. **Μ**ία Παρασκευὴ, ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριὴλ παρουσιάζεται μπροστά Της καὶ Τὴν χαιρετᾷ: «**Χ**αῖρε, ἡ γεννήσασα Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν. **Ο** Κύριος ἄκουσε τὴν προσευχὴ Σου καὶ θὰ ἀφήσῃς τὸν κόσμον καὶ θὰ πορευθῇς εἰς τὴν ζωὴν τὴν ἀληθινὴν καὶ ἀδιάδοχον».

Ἡ Θεοτόκος ἐπιστρέφει στὸν οἶκο Της, θυμᾷ καὶ προσεύχεται στὸν Χριστὸ νὰ Τῆς στείλῃ τὸν Ἰωάννη καὶ τοὺς λοιποὺς Ἀποστόλους, γιὰ νὰ παρασταθοῦν στὸν θάνατό Της. **Ἡ** προσευχὴ Της εἰσακούεται καὶ πρῶτος φθάνει, ἄρπαγεις ἀπὸ νεφέλη, ὁ Ἰωάννης καὶ σὲ λίγο ἐπὶ νεφελῶν καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι οἱ διεσπαρμένοι στὰ πέρατα τοῦ κόσμου.

Τὴν Κυριακὴ ἔρχεται μὲ τὴν ἀπαστράπτουσα δόξα Του καὶ μὲ χιλιάδες Ἀγγέλους ὁ Κύριος νὰ παραλάβῃ τὴν ψυχὴ τῆς Μητρός Του. **Ἐ**κεῖνὴ εὐλογεῖ τοὺς Ἀποστόλους καὶ τὸν κόσμον, δέεται γιὰ τὴν σωτηρίαν ὅλων καὶ ἀφοῦ λαμβάνει τὴν ὑπόσχεσι ὅτι «*πᾶσα ψυχὴ ἐπικαλουμένη τὸ ὄνομα Της οὐ μὴ κατασχνθῇ, ἀλλ' εὖρῃ ἔλεος καὶ παράκλησιν καὶ ἀντίληψιν καὶ παρρησίαν καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι*», παραδίδει τὴν ἀγία Της ψυχὴ στὰ χέρια τοῦ Υἱοῦ Της.

Οἱ Ἀπόστολοι περιπτύσσονται τὸ σκῆνος καὶ ψάλλοντες μεταφέρουν τὴν κλίνη μὲ τὸ σῶμα γιὰ ταφή. **Ἦ**νας ἑβραῖος ὀνόματι Ἰεφωνίας

ὁρμᾷ καὶ ἐπιχειρεῖ «κατὰ τῆς κλίνης», ἀλλ' Ἄγγελος Κυρίου μὲ «ξίφος πυρὸς» ἀποκόπτει τὰ χέρια του ἀπὸ τῶν ὤμων, ποὺ μένουν κρεμασμένα στὴν κλίνη. **Αὐτὸς** μετανοεῖ καὶ κολλῶνται πάλι τὰ χέρια του, ἐνῶ οἱ Ἀπόστολοι ἀνενόχλητοι συνεχίζουν τὴν ἐκφορά. **Τὸ** σκῆνος θάπτεται σὲ καινὸ μνημεῖο στὴν Γεθσημανῇ, τὴν Τρίτη ὅμως ἡμέρα «μετετέθη ἐν Παραδείσῳ».

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ποίησις

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ποίησις ἐξωραΐζει τὴν ἀπλὴ αὐτὴ διήγηση. **Στὰ** τρία στιχηρὰ τοῦ Ἑσπερινοῦ τοῦ α' ἤχου (τὸ πρῶτο αὐτόμελο καὶ τὰ ἄλλα δύο προσόμοια, τοῦ πρώτου), μὲ θαυμάσιο τρόπο ἐγκωμιάζεται ἡ Θεοτόκος καὶ ἡ Κοίμησί Της. **Ὡς** ὑπόβαθρο ὅμως ἀναγνωρίζεται εὐκολὰ ἡ διήγησι τοῦ *ἀποκρύφου*: ἡ Γεθσημανῇ, οἱ λόγοι τοῦ Γαβριήλ, ἡ παρουσία τῶν Ἀγγελικῶν Δυνάμεων, ἡ μετάστασι ἀπὸ τὸν Τάφο στὸν Οὐρανό.

Τὸ ἴδιο θέμα ἔχουν καὶ τὰ τρία στιχηρὰ τῶν Αἵνων τοῦ δ' ἤχου. **Στὸ** πρῶτο, ὅλος ὁ κόσμος, οὐράνιος καὶ ἐπίγειος, χαίρεται προπέμποντας τὴν Μητέρα τοῦ Χριστοῦ καὶ ψάλλοντας σ' Αὐτὴν τὴν «ἐξόδιον ᾠδὴν». **Στὰ** ἄλλα δύο περιγράφεται ἡ ἔλευσις τῶν Ἀποστόλων καὶ ἡ ἐπικήδεια ψαλμωδία τους, καθὼς καὶ ἡ παρουσία τῶν Ἀγγελικῶν Δυνάμεων καὶ ἡ ὑποδοχὴ τῆς ἀμωμῆτου ψυχῆς Της ἀπὸ τὸν Χριστό.

Τέλος, θὰ σταθοῦμε στὸ πιὸ ιδιόρρυθμο τροπάριο τῆς Ἑορτῆς αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν τροπαρίων μας. **Πρόκειται** γιὰ τὸ δοξαστικὸ τοῦ Ἑσπερινοῦ. **Τὸ** περιεχόμενό του ἀντλεῖ ἀπὸ τὴν σχετικὴ *ἀπόκρυφο* διήγησι. **Ἡ** ιδιορρυθμία τοῦ τροπαρίου αὐτοῦ εἶναι, ὅτι δὲν ψάλλεται, ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι, σὲ ἓνα μόνο ἦχο, ἀλλὰ καὶ στοὺς ὀκτώ.

Ἦχος α'.

Θεαρχίῳ νεύματι

πάντοθεν οἱ θεοφόροι ἀπόστολοι
ὑπὸ νεφῶν μεταρσίως αἰρόμενοι,

Ἦχος πλ. α'.

καταλαβόντες τὸ πανάχαρτον
καὶ ζωαρχικόν Σου σκῆνος
ἐξόχως ἠσπάζοντο.

Ἦχος β'.

Αἱ δὲ ὑπέρτατοι τῶν οὐρανῶν δυνάμεις
Σὺν τῷ οἰκείῳ δεσπότη παραγενόμεναι,

Ἦχος πλ. β΄.

Τὸ θεοδόχον καὶ ἀκραιφνέστατον σῶμα
προπέμπουσι, τῷ δέει κρατούμεναι,
ὑπερκοσμίως δὲ προώχοντο
καὶ ἀοράτως ἐβόων
ταῖς ἀνωτέραις ταξιαρχίαις·
ἰδοὺ ἡ παντάνασσα θεόπαις παραγέγονεν.

Ἦχος γ΄.

Ἄρατε πύλας
καὶ ταύτην ὑπερκοσμίως ὑποδέξασθε,
τὴν τοῦ ἀεννάου φωτὸς μητέρα.

Ἦχος βαρύς.

Διὰ ταύτης γὰρ ἡ παγγενὴς
τῶν βροτῶν σωτηρία γέγονεν,
ἧ ἀτενίζειν οὐκ ἰσχύομεν
καὶ ταύτῃ ἄξιον γέρας
ἀπονέμειν ἀδύνατον.

Ἦχος δ΄.

Ταύτης γὰρ τὸ ὑπερβάλλον
ὑπερέχει πάσαν ἔννοϊαν.

Ἦχος πλ. δ΄.

Διό, ἄχραντε Θεοτόκε,
ἀεὶ σὺν ζωηφόρῳ βασιλεῖ
καὶ τόκῳ ζῶσα, πρέσβευε διηνεκῶς
περιφρουρῆσαι καὶ σῶσαι
ἀπὸ πάσης προσβολῆς ἐναντίας
τὴν νεολαίαν Σου,
τὴν γὰρ Σὴν προστασίαν κεκτήμεθα,

Ἦχος α΄.

εἰς τοὺς αἰῶνας
ἀγλαοφανῶς μακαρίζοντες.

(*) Βλ. <https://www.imaik.gr/?p=4034#more-4034>. • Ἰωάννου Μ. Φουντούλη, Λογικὴ Λατρεία, ἐκδόσεις «ΑΔΕΕ». • Ἐπιμέλ. ἡμετ.